

אדירי תערה

תולדות חיבורם של גדולי ישראל גאוני וגדולי תורה שלא התפרסמו ספריהם

ספר תולדות אברהם יוסף

רבי יצחק אייזק מזידיטשוב² הרה"ק רבי אלעזר מקוזניץ, הרה"ק הדברי חיים מצאנז³, והרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב צוק"ל. אבל חותנו הגביר וב"ב לא הסכימו להתקרבותו לחסידות, והיה מוכרח לגרש את אשתו⁴. לאחר מכן התחתן עם בתו של הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה צוק"ל וממנו קיבל והשתלם את עצמו בדרכי הצדיקים, אבל לא זכה לזרע של קיימא⁵, ונתפרדה החבילה, והתחתן בזיווג שלישי, זיווג השלישי היה עם מרת מרים סעריל "נכדת הבעש"ט הקדוש זצלה"ה, "הרבנית הצדיקת" ע"ה הלזו ה"ה שהשתדל להדפיס את ספרו לאחר פטירתו.

רבינו היה מפורסם כגאון מופלא וצדיק יסוד עולם, "עובד ה' בכח לא אנושי", היה מתפלל רוב שעות היום בקולי קולות ואוכל רק מעט מזעיר באמצע הלילה, גם היה מפורסם כפועל ישועות אשר נהרו אצלו מכל הגלילות להפקד בכל מיני ישועות. צדקת פזרונו היה למעלה מהשגת אנוש כאשר פיזר לעניים, ושלח סכומים אדירים לארץ ישראל⁷. רבינו היה הולך הרבה וגר בכמה עיירות⁸, ובסוף ימיו

תולדות חיי המחבר והספר הרה"ק רבי אברהם יוסף צוק"ל נולד בשנת תר"א לאביו הגאון הצדיק המפורסם ר' ארי' יהודה ליבוש זצ"ל אבד"ק זאלישיצק, דור שלישי להגה"ק רבי משולם איגרא' צוק"ל גאב"ד פרעשבורג. כבר מטל ילדותו יצא שמו כעילוי וחריף, וקיבל תורתו מדודו הגאון ר' משולם ישכר האבד"ק סטניסלאב. מבית אביו לא היה מסתופף בצל תלמידי הבעש"ט, ורק לאחר נשיאיו לבת גביר אדיר מעיר "באטישאן" ברומני' התקרב לחסידות. התקרבותו לחסידות הוא סיפר נפלא לכשעצמו, עת היותו בבוטאשאן שהיה עיר ששימש בו הרה"ק בעל ה"באר מים חיים" צוק"ל, התפנה מקום האב"ד ועל כן כיבדו אותו לשמש כרב העיר, ועלה בדעתו יען שהוא יושב על מקום בעל ה"באר מים חיים" ילמוד את ספריו, וכשלמד את ספריו הקדושים עבר עליו רוח טהרה וקדושה גדולה בעת תפלת שבת עד שלא היה יכול לגמור את תפלתו עם הציבור, ואחר איזה שבועות היה מוכרח להתפלל אחר תפילת הציבור ביחידות, והתחיל לנסוע לצדיקי דורו כהרה"ק

הספר הק' "תולדות אברהם יוסף" חיבר הצדיק, המפורסם מאוד בערי גאליצי' לאיש פלא, הרה"ק רבי אברהם יוסף איגרא צוק"ל האדמו"ר מוזשלין, הספר אשר כולל ד"ת על הפרשה ברזין עילאין וגם חלק בירורי הלכה יצא לאור קרוב ממש להמלחמה בשנת תרצ"ח, ומחמת שנות הזעם לא זכה להתפשט, וכמעט אשר לא נשאר ממנו אפי' עותק אחד, ואפי'

לרושמי ספרים לא נודע זכרו. בשנת תשמ"א הדפיסו נכדי אחיו מהדורת צילום מהספר, ובשנת תשע"ט הדפיסו אותו עוד הפעם במהדורא מחודשת ברוב פאר.

ה' הוא ער וקרא ק"ש והאריך בה עד שבתון כך נרדמתי ונשקעתי בשינה. ועוד טרם הספקתי להפוך אותי על צדי השנית והנה קול צעדים באזני, פתחתי עיני והנה הוא צועד והולך ע"פ החדר ואומר כבר ברכת התורה והי' אז השעה חמשית בבוקר, ונאלצתי לקום מעל מטתי כי לאו אורח ארעא... ואח"כ הלך לטבול במקווה ובשובו עסק בתורה ועבודה זו תפלה עד שעה שני' או שלישית אחר הצהריים", עכ"ל.

הדברי יחזקאל משינאו צוק"ל שהיה עמו בידידות והיה רבינו נוסע אליו אמר, "די וועלט איז נישט ווערט צו דעם צדיק האט מען אים פארדרייט די זמנים".

⁷ וכעדות רבי י"א קאמעלהאר הנ"ל "צדקותיו אשר פיזר נתן לאביונים מחול ירבון, כל מה שאסף מן מבקשי פניו חילק לעניים, ולהוצאת ביתו ה' מקמץ בתכלית הקימוץ. לאה"ק שלח לאלפים ולרבבות".

⁸ היה גר בבוטושאן, בקולומיא, בטאראנא, בזשילין שעל שמה נתפרסם, בקשאנוב, בטשעבין, ובשנותיו האחרונות התגורר בקראקא.

לזכרו, מעתיק שם מספר זכרונותיו], וכדאי להעתיק מדברי עד ראייה זו. על תפילותיו כ', "הוא ה' מתפלל בש"ק כל היום עד תצות ליל מוצאי ש"ק בכח אדיר וחזק ובקולות נוראים ונשמע קולו עד למרחוק והרעיש את הלבבות".

ועל איחורו בזמני תפלה מספר "ושמעתי שבעת היותו בלבוב, להדפיס את הס' הנ"ל [איגרא רמה – עיין לעיל הערה 1], וכבר ה' מתפלל אז בש"ק כל היום, וסעודת שבת אכל בליל מוצש"ק, וסיפרו זאת לפני הגאון מהר"ש ז"ל, אמר להם, הנה חז"ל אמרו, אם ראית ת"ח שעבר עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה, וקשה, האם ביום מותר להרהר אחריו, אלא הכי פירושו, אם ראית ת"ח שעבר עבירה, ומה היא זאת העבירה, דהיינו מה שצריך לעשות ביום הוא עושה בלילה, אל תהרהר אחריו ודפח"ח ע"ד הלצה, להליץ בעד ת"ח וצדיק כיו"ב".

על עבודתו העצומה, "הוא ה' מתנהג בקדושה ובטהרה, ועובד ה' בתדירא, כאשר ראו עיני כאשר פ"א ביקש ממני שאישן עמו בחדרו, וכמוכן כי כל זמן שלא קרא אותי לחדרו לישן הייתי יושב בחדר שלפני חדרו וחכיתי לקראת בואו לקראני פנימה, לישן שמה. ואחרי אשר כבר עליתי על משכבי עוד

¹ רבינו ה"ה שהוציא לאור ספרי "איגרא רמה" להגה"ק רבי משולם איגרא עוד בשנת תרל"ג עם הערות, וכנראה שינה שמו לשם זקינו [אחיו של רבינו לא היה נקראים כן].

² הוא היה הראשו
³ שהסמיכו לאדמו"רית, וכן שאר הצדיקים סמכו בו לנהג עדה.

⁴ בהספר הביא מאמרים ממה ששמע מפה קדשו.

⁵ כל ההשתלשלות הלזו מתאר המוציא לאור בהקמת הספר.

⁶ חותנו הקדוש רבי מרדכי מאדבורנא צוק"ל אמר עליו על שלא היה יכול לפעול לו ישועה להוליד בנים "אני יכול להתפלל על בני אדם ולא על מלאך אלקים ממש, זהו שלא כדרך הטבע להוליד".

⁷ הג' רבי יקותיאל אריה קאמעלהאר צ"ל [המפורסם בספרו "דור דעה" ועוד כמה ספרים חשובים] היה מקורב אצל רבינו במאוד בימי נעוריו, שהי' הוריו דרים ביחד עם רבינו בבית אחד, ובספר זכרונותיו כתב פרק לזכרו של רבינו [הרב היושע מונשיין ז"ל שכתב ספר "הצופה לדורו"]

גר לתקופה ארוכה בעיר קשאנוב, ובקראקא ושם נסתלק ונטמן בשנת תרע"ח.

כאמור הספר כולל ד"ת על הפרשה ברזין עילאין, "אשר דרש הרב הגאון הקדוש וצדיק יסוד עולם וכו' בעת התאספו אליו צאן קדשים לקבל פניו הקדושים בהתעוררות גדול וביראה גדולה בהתלהבות אש כאחד מן השרפים אשר כל השומע חיל ורעדה אחזוהו בהתעוררות תשובה ויראה", וגם חלק על תהלים, זמירת שבת, וקצת על מועדים בעיקר על חג הפסח, מרבה להביא מצדיקי דורו, וגם מבאר כדרכו כמה סיפורים ממה שמקובל מצדיקים.⁹ הספר כולל גם חלק בירורי הלכה, וש"ת¹⁰. המוציא לאור "הנגיד ר' וואלף שטערן" ז"ל מביע השקפתו של רבינו בנוגע לימוד ספרים הקדושים של צדיקים ממה ש"שמעתי מפיו הקדוש פעם אחד שקיבל לפני שכעת מדפיסים הרבה ספרים קדושים מתלמידי בעש"ט ז"ע והרבה קונים הספרים, ואף על פי כן מעט מזעיר שעושים איזה פעולה בלימודם בקניית איזה מדה טובה בשלימות והוא לפי שלומדים כמצות אנשים מלומדה ובשבת אחר צהריים כשהולך לישן לוקח לעיין בספרי חסידות, והספרים הקדושים אינם עשויים לעיין בהם בדרך עראיכי הוא לימוד כמו הלכה תוס' בעינין זך וישר שיודע מה שלומד ועיין ויבחן מה שלמד ואם עשה איזה פעולה הלימוד הזה"¹¹. בסוף הספר נספח כמה דפים מסיפורים אשר כתב נאמן ביתו "הרבני הנגיד המופלג מו"ה אהרן זילבערבערג" ז"ל ובהם נגלה רבינו "כמצמיח ישועות ובורא רפואות, מכיר במחשבות, גלוי עינים ויודע בעתידות, מגלי רזי גלגולי נשמות, ונהגן ממנו עצה ותושיה במילי דעלמא ובמילי דשמיא"¹²

מדברי תורתו/ותוכן הספר

גודל המעלה של אמירת תהילים

וזה הנהיג דוד המלך ישראל כשקמים עליו להרע לו, כוונתו הי' בהקלות לחלק הרע של זה האדם ולאויבי דהסטרא אחרא, שהוא עיקר האויב, והיה מבטלם והיה מעלה ניצוצים קדושים מהם ונתבטלו האויבים מלהרע לו, והרבה שנתבטלו ממש כאשר נפלו הרבה מפלשתים ומשאר אומות העולם על ידי שהי' דוד המלך שר השירים והתשבחות שלו בביתו לד' כידוע מהקרא דמלכים א', ולזה באמת כל הענינים השירים של דוד המלך ע"ה מזמרים עריצים כידוע (ומה שיש יתר ויתר עוז להעלות ניצוצין קדושים). ויש לומר דזה מה דהוא כאלו עסקו בנגעים ואהלות, דבודאי בלימוד נגעים ואהלות אין לך בירור ניצוצין קדושים יותר מזה דעל ידי לימוד דנגע וטומאה של בחינת מת הוא הסטרא אחרא התחתונה ממש כידוע, ועל ידי לימוד מעלים ניצוצין קדושים ממש, וכן ענין נעים זמירות דוד מלך ישראל עליו השלום, דמה שלהזמירות של דוד מלך ישראל ע"ה יש יתר שאת בהעלאות ניצוצין קדושים י"ל דגם זה הוא הגורם, כיון שהזמין לו מן השמים שמץ חטא במעשה דבת שבע והיה על ידי זה אחר כך על ידי תשובתו הגדולים של דוד המלך ע"ה העלאות ניצוצין קדושים אף משאול תחתית מאוד וכו' וכלל הוא דבספר אדם יש החיות של אדם כידוע¹³ ובנעים זמירות ישראל בודאי יש כח וחיות של דוד המלך עליו השלום, דלבעבור זה הוי כאילו עוסק בנגעים ואהלות כנ"ל, עכ"ל (פרשת ויגש).

האיך לקרות בשם הרה"ק בעל התניא זצוק"ל

וידע כת"ה כי אני מתרעם על מה שהציג בסי' א' רש"ז, כי מני אז ראיתי בפעם א' זה כמה שנים במלקט א' שהציג תיבת רש"ז חרה לי עד מאוד כי חלל קודש, כי הלא תורת המחבר הקדוש הזה הם בעולם אפשר יותר ממאה שנים, וכבר הובאו דבריו בספרים קדושים ומלוקטים ולא הי' א' שביא אותו בשם זה, רק בעל התניא או ש"ע הרב וכו' וכל העולם חרדים משמו הקדוש שהי' חד בדרא אמיתי בתורה בנגלית ונסתרות ועבודה וקדושה, ופוסק גדול, ולא הי' שום היתר לעצמו לקרוא בשמו וכו' ומני אז שיצא לאור דברי הקדוש מעולם לא הי' נקרא בר"ת אלו, כי באמת הי' כא' התנאים בדורותיו, לו תנא ראוי להקרות בעל ש"ע המחבר הקדוש בימיו, כי רב גדלו הי' בדורו ולא קם אחריו כמוהו עד הנה, ורק זה הכינוי נתחדש מזה עשרים ואיזה שנים וכו' ואם ידמה לחסיד א' בשביל שאחד מגדולי זמנינו התנגד על דרך הקבלה שלו שבספריו ע"ז יקל ראש נגדו, חלילה וחלילה, גם זה שהתנגד ידע כבוד גדולתו בשמים ובארץ וכו' ורבינו הגאון מצאנז ז"ל אמר ג"כ חדושי תורה עפ"י דרכיו. וגם אותו צדיק הנ"ל ח"ו לא כוונתו ליחת מכבודו הגדול והנורא אשר הי' לנס עמים, אשר אליו גם חכמי הגוים ידרשו וראו כל עמי הארץ כי שם הי' נקרא עליו, והי' לו פ' אלפים תלמידים ממש ונתנשא עליהם בעל כרחו שלא מחפצו רק כפאו הי' משמים שהוכרח לחזור מדרכו, שהי' נוסע לארה"ק, לחזור לביתו ללמד לעם תורת ה' ולנהגם לפ' אלפים תלמידים, מי לא יחת ולא יפחד מכבודו וכו'¹⁴. (חלק הביורוי הלכה דף נב)

⁹ ונעתיק איזה דברים נוראים ונפלאים ממה שסיפר בהספר. וז"ל "כמו ששמעתי מאחי מו"ה ישראל יצחק נ"י שסיפר לי שקיבל שבלובלבין יש המרתף שבו הי' תלמידי האר"י ז"ל בוריאן שמים וארץ חדשים בעת ששלחם האר"י ז"ל ע"י ענן בעש"ק ודברו בהלילו רבם האר"י הקדוש ז"ל ולא היה אצל המרש"ל הקדוש רבותא ואמרו לו שרבינו יכול לומר שמים ויהיה שמים וכן ארץ ואמר שזה רוצה לראות ואמרו תיכף שמים ונעשה במורתף לפי שעה שמים וכן ארץ חדשה" וכו' עכ"ל בפרשת נח. "וביארנו דזה הי' העלאת זכות הה"ק מוהר"ש ז"ל דק' בעלזא ששמעתי שהי' שורשו נשמת קין לאחר הביורוי, לזה הי' עסקו למאוד בהלכות שחיסות ובדיקות, כידוע אלף לילות הי' ניעור אצל הלכות טריפות הריאה. ונ"ל דע"ז זכה להיות בעל הנסים להמשיך מאור הפלא ששם בשורש הנסים בסוד לעושה נפלאות גדולות לבדו כל"ח. ויען כי לולי זה שלמד מאוד הלכות, אילו הי' יוכל להיות שהי' צריך להיות ש"ב ולברר את שורש נשמתו

¹⁰ תשובתו בענין כשרות "חייט" מחמץ התפרסם לאחרונה. חומרותיו באפיית מצות היו הפלא ופלא.
¹¹ ואמר לי אז שהיה כמה צדיקים מתלמידי בעש"ט של רצו לקבל שום חסיד רק אם בא על המבחן והי' יודע על פה ספר חובת הלבבות וספר ראשית חכמה.
¹² הרב יהושע מונשיין ז"ל במאמר אודות רבינו בעתון "מחנה החרדי" תשמ"ג, מאמר זו היה לנו למאיר עינים בכמה ענינים.
¹³ בהקדמת הספר מציין המוצ"ל לקטע זו, ומפציר ללמוד בספר זו של רבינו, בעבור שלא הניח זרע של קיימא.
¹⁴ מתוך מכתב ארוכה ועריכה שכי' רבינו כנראה על סדר הוצאות לאור סידור עם הלכות ותפילות. בנוסף לספר זו שאנו עוסקין בו הוציא רבינו לאור סידור "אורה ושמוחה", הוספות תפילות והלכות על סדר הסיודור. גם הוציא לאור ספר "לקוטי יוסף" הוספות על ספר תפילות "ליקוטי צבי". שני ספרים אלו אינם בדפוס כהיום.